

Damián Kováč: DOPLNOK K PODKLADOM O ČLENSTVE V AKADÉMII

Príslušné podklady k "vedeckej činnosti člena Akadémie" /dovedna 24 strán/ doplnené o stručné curriculum vitae som poslal v stanovenom termíne /27.4.1990/. Na prípis predsedu SAV požadujúci vyjadrenie Vedeckej rady Ústavu experimentálnej psychológie SAV o mne ako členovi Akadémie však dr. F. Šebej, CSc. reagoval písomným prehlásením, v ktorom neseriózne, bez akejkoľvek argumentácie hodnotí moje členstvo ako politickú záležitosť, lebo podľa neho moja činnosť bola prevažne ideologická a teda hodnosť člena korešpondenta Akadémie nie je opodstatnená. Vedecká rada Ústavu doplnená o ďalších vedeckých pracovníkov ústavu sa s týmto hodnotením nestotožnila. Predpokladám však, že dr. Šebej, ktorý až tohto roku postupne mení z týždňa na týždeň svoj dovtedy pozitívny /alebo aspoň tak predstieraný/ postoj ku mne na stále netolerantnejší až nenávistný, postúpi svoje "hodnotenie aj "vyššie", preto si dovoľujem uviesť alebo zvýrazniť niektoré údaje z môjho profesijného vývoja.

1. Už z podkladov mojej doterajšej odbornej činnosti, najmä zo zoznamu publikovaných prác za obdobie 1953-1989 môže aj neinformovaný a nezaujatý posudzovateľ vyvodiť, že som sa napriek či popri riadiaco-budovateľskej činnosti v Ústave v rozhodujúcej miere venoval experimentálnemu a empirickému výskumu v témach, ktoré sú ideologicky indiferentné - psychomotorika, poznávacie procesy, laterálna preferencia, bilingvizmus, nadané deti a i. Len v niektorých prácach historického, teoretického alebo príležitostného charakteru by sa dali nájsť - priznávam - isté prvky totalitnou metodológiou vyžadovaných ústupkov. Keď však výjdeme zo všeobecne akceptovaného tvrdenia, že v totalitnom systéme bol každý v istej interakcii so systémom, nájde sa azda nejaký autor z oblasti spoločenských vied publikujúci v oficiálnej tlači, ktorý by nebol splatil svoju daň prežitia aspoň v takejto podobe?! A na druhej strane skutočnosť, že od 60. rokov som sa na rôznych miestach a fórach márne usiloval vymaniť psychológiu z preideologizovaných spoločenských vied a presadzovať ju ako autentickú zložku vied o človeku, nesvedčí azda tiež o mojom prevažne vedeckom orientovaní sa?

2. Hoci niektoré udalosti z môjho profesijného života v kontexte ideovo-politického vývoja som nikdy nezverejňoval, nútený som teraz, po spochybnení mojej vedecko-odbornej činnosti ako člena Akadémie - uviesť na pravú mieru aspoň niektoré preveriteľné skutočnosti.

R. 1951 som bol, hoci študujúci s výborným prospechom, vylúčený zo štúdia na FFUK v Bratislave pre "ideologickú reakčnosť"; navyše pod nátlakom som ešte musel podpísať prehlásenie, že sa hodím len na manuálnu prácu. Štúdium sa mi potom podarilo ukončiť externe vďaka osobnej kuratúre jedného z mojich profesorov.

Hoci r. 1953 ma viac-menej "načierno" prijali do SAV, vtedajšie kádrové oddelenie ÚP SAV nedalo k tomu súhlas z dôvodov ideologického spiatočníctva ani po úspešnom ukončení mojej vedeckej ašpirantúry.

Pri demokratizácii SAV r. 1958 som bol podmienene ponechaný v SAV s tým, že o mojom ďalšom zotrvaní v Akadémii má rozhodnúť vtedajší predseda Sekcie spoločenských vied SAV.

R. 1960 som sa ako 31 ročný, po neformálnej voľbe v kolektíve pracovníkov Psychologického laboratória SAV stal vedúcim tohto pracoviska ako jediný nestraník zo spoločenskovedných pracovísk SAV. Pochopiteľne, pritom sa nedalo zotrvať. Po trojitom odmietnutí prihlášky do KSČ som napokon podľahol, pretože hrozilo, že v opačnom prípade dôjde k zrušeniu psychologického pracoviska v SAV.

R. 1967 sa mi podarilo zorganizovať 1. stretnutie psychológov podunajských krajín a pravdepodobne na základe tam prezentovaných výsledkov som dostal pozvanie od prof. Dr. H. Rohrchera na prednášanie psychológie vnímania na Viedenskej univerzite; realizovalo sa to však až r. 1969-70, keď som bol ustanovený za mimoriadneho, v poradí druhého hosťujúceho profesora psychológie v dejinách tejto univerzity /prvým bol Sigmund Freud/.

Približne v tom istom čase som podal na FFUK habilitačnú prácu z oblasti psychológie vnímania, čo sa však bez udania dôvodu nerealizovalo; vedúci katedry mi však naznačil, že v pozadí zamietnutia sú ideologické dôvody.

Viac-menej súbežne s pôsobením na Viedenskej univerzite som dostal štipendium "Deutsche Forschungs Gemeinschaft" a na univerzite - Münster/Westfalen som pôsobil 9 mesiacov, kde som m.i. viedol cvičenia z experimentálnej psychológie a dovychoval štyroch doktorantov.

Po násilnom potlačení obrodného procesu v 68. roku som bol straníckou preverovacou komisiou vyčiarknutý pre pasivitu, čo zodpovedalo skutočnosti. No pripísali mi aj viaceré "zločiny", ktorých

som sa údajne mal dopustiť, preto som sa odvolal. Dnes viem, že to bola moja osudová chyba, avšak vtedy išlo aj o to, či prežijeme ako ústav; návrh na zlúčenie s Ústavom experimentálnej pedagogiky sa politicky výdatne podporoval.

R. 1971 dostal predseda SAV akad. K. Šiška žiadosť z Düsseldorfskej univerzity, aby ma uvoľnili na založenie Katedry experimentálnej psychológie na tamojšej lekárskej fakulte; bolo to však v čase začínajúceho obdobia tzv. politickej konsolidácie a teda na túto lákavú ponuku už nebolo reálne reagovať.

R. 1975 vydal významný poľský klasik psychológie W. Szewczuk "Atlas psychologiczny", kde v kapitole Tvorcovia i spolutvorcovia psychológie uvádza 112 portrétov a charakteristík psychológov svetového významu, medzi ktorými som aj ja /aj keď uvedený ako český psychológ/ a zo všetkých najmladší.

R. 1977 podal ÚEPS SAV návrh na moje zvolenie za člena korešpondenta SAV, podpísaný predstaviteľmi všetkých vtedajších štruktúr ústavu a teda mohol sa k nemu vyjadriť každý pracovník ústavu. Návrh sa nerealizoval, hoci v príslušnom VK som sa tajným hlasovaním dostal na 1. miesto. Ani v ďalšom skrutíniu r. 1979 som sa nestal členom SAV, hoci opäť som bol na 1. mieste návrhu príslušného VK; členom sa vtedy stal riaditeľ Ústavu vedeckého ateizmu SAV. Až na tretí raz sa návrh realizoval. Osobne si myslím, že k tomu prispeli najmä moje vystúpenia na valných zhromaždeniach SAV, kde som pravidelne vystupoval propagujúc význam psychologických vied a neskoršie komplexného výskumu človeka.

Takto by sa dalo pokračovať ďalej, napr. uvádzaním pozvaní na prednášky do popredných západoeurópskych pracovísk /viac ako 50/, vyžiadaných vystúpení na svetových a medzinárodných kongresoch /viac ako 20/, žiadosť o príspevie do kolektívnych publikácií, za ktoré spomeniem aspoň publikáciu medzinárodne uznávaného juhoslovenského psychológa V. Pečjaka /ed./ "Veliki psiholozi o psihologii" /z r. 1975 a ďalšie i zahraničné vydania/. Napokon o tom, nakoľko a s akými výsledkami som sa venoval psychologickému bádaniu, vydáva jednoznačne pozitívne svedectvo osobitná kapitola monografie J. Hoskovca "Dějiny experimentální psychologie", ktorá t.r. výjde vo vydavateľstve Academia v Prahe. Na druhej strane však je tu skutočnosť, že pri skončení funkčného obdobia P SAV r. 1987,

ma uvoľnili z tejto funkcie na zásah príslušného vedúceho oddelenia ÚV KSS, a to všetko sa udialo aj ostentatívnym spôsobom: všetkých ostatných členov korešpondentov vtedajšieho P SAV povýšili na akademikov.

Pravda, ešte sa žiada osvetliť, ako som sa stal členom Predsedníctva SAV vo funkčnom období 1982-1987 a zástupcom podpredsedu SAV povereného riadením spoločenských vied. Predovšetkým: za člena najvyššieho orgánu SAV som bol zvolený /ustanovený/ dva roky potom, čo som sa stal členom SAV. Ďalej chcem podčiarknuť, že som na túto funkciu nemal ambície ani kompetencie, o čom svedčí preukázateľná skutočnosť, že príslušní funkcionári P SAV ma viacrazu prehovárali prevziať túto funkciu. Napokon sa tak stalo po odporúčaní mojich priateľov z ústavu ako aj po konzultácii s niektorými kolegami zo spoločenskovedených ústavov SAV. Mojm vnútorným poslaním bolo akcentovať empirický výskum a tým zvýšiť vedeckú validnosť príslušných odborov, zvyšovať ich spoločenské fungovanie a etablovať interdisciplinárne koncipovaný komplexný výskum človeka; dalo by sa preukázať, čo a ako sa toto podarilo realizovať. V každom prípade možno sa ľahko presvedčiť, že mi boli len čiastočne delegované právomoci, a to starať sa o tri ústavy /ÚFS, ÚEPd SAV a ÚEPS/, ďalej edičné záležitosti vo Vede, zahraničné styky a prognostická subkomisia P SAV /jej tajomníkom bol mimochodom F. Gál, terajší predstaviteľ VPN/. No práve tak sa dá jednoznačne preukázať, že som nikdy nezastupoval podpredsedu SAV v ideologických alebo politických záležitostiach, jednak preto, že kompetenciu si ponechával plne pre seba a jednak preto, že vedel - naznačil mi to neraz, že v "bielom dome" na Hlbokej ceste nemám dôveru.

Slovom, po celý môj profesiový život som bol politickými kruhmi KSČ viac-menej trpený, a neustále podozrievaný. Súčasne prehlasujem, že som nikdy nevykonával nijakú volenú stranícku funkciu.

Vzhľadom na príslušné podklady k mojej činnosti ako člena Akadémie, a tu uvedené doplnky, prehlasujem so všetkou zodpovednosťou, že hodnotenie mojej doterajšej činnosti prívlastkami politická a ideologická znamená vedomé zamlčovanie i prekrúcanie preukázateľných faktov. Rozhodnutý som preto voči tomuto a podobným výpadom bojovať, pretože v danom prípade nejde len o hrubé porušenie etických noriem uznávaných vo vedeckej práci ale aj o porušenie práv a slobôd občana tejto Republiky.

14. 5. 1990

/ Damián Kováč /

Damián